

Vito Hazler

DELOVNA SKUPNOST ALPE-JADRAN: DRUGO SKUPNO POROČILO O ZGODOVINSKIH SREDIŠČIH.

Mladinska knjiga, Ljubljana 1994,
607 str.

Šestjezičen tekst (nemški, italijanski,
hrvaški, slovenski, madžarski, angleški).

Avtorji dela so iz Projektne skupine za zgodovinska središča, ki jo je ustanovila Komisija za kulturo v okviru Delovne skupnosti Alpe-Jadran, pri pisanju teksta pa so sodelovali avtorji iz 18 dežel in pokrajin skupnosti Alpe-Jadran. Pri izdaji so intenzivno sodelovali tudi Vrhovna gradbena uprava in Bavarski deželni urad za spomeniško varstvo, Bavarsko državno ministrstvo za šolstvo, hogočastje, znanost in umetnost in Bavarsko državno ministrstvo za notranje zadeve.

Pravni temelj projekta Delovne skupnosti Alpe-Jadran je Skupna izjava, podpisana 20. 11. 1978, ki poudarja sodelovanje dežel podpisnic, med drugim spoznavanje skupnih točk zgodovinske in kulturne dediščine. V okviru skupnosti deluje Komisija za kulturo, ki se je že od ustanovitve ukvarjala tudi s tako imenovanim zgodovinsko-tradicionalnim kulturnim področjem, torej s spomeniškim varstvom, zgodovinskimi središči, muzeji in arhivi. Ustanovila je "Podkomisijo (Projektno skupino) za zgodovinska središča", ki je bila nosilka raziskave in je izdala tudi knjigo. Predstavnica Slovenije v tej komisiji je Zvezdana Koželj, etnologinja z Uprave RS za VNKD.

Leta 1984 je izšlo Prvo skupno poročilo o zgodovinskih središčih. Namen tega štirijezičnega poročila je bilo "iskanje skupnih instrumentov za spoznavanje specifičnih kulturnih in ozemeljskih stvarnosti", še posebej na ravni mestnih naselij. Vsebina: Majhna zgodovinska središča na podeželju (uvodna poglavja); Uvod; o vprašalniku - naselje - urbanizem - varstvo spomenikov - prihodnost življenja na podeželju - deset tez za ohranitev, prenovo in razvoj majhnih zgodovinskih središč (pripravili Bavarci: Dieter Martin, Andreas Distler, Ulrich Hartmann, Ursula Schadler-Saub); Prispevki članic (obravnavajo značilnosti poselitve, zgodovinski razvoj, izbrani primeri) - z njimi sodelujejo: Baranya, Bayern, Burgenland, Friuli Venezia-Giulia, Győr-Moson-Sopron, Hrvatska, Kärnten, Lombardia, Oberösterreich, Salzburg, Slovenija, Somogy, Steiermark, Ticino, Trento-Südtirol, Vas, Veneto, Zala.

Prispevek Zvezdane Koželj vsebuje uvod (značilnosti poselitve, statistični podatki); zgodovinski pregled; zemljiško razdelitev in tipologijo vaških naselij; tipologijo objektov; preobrazbo naselij v podeželskem prostoru; predstavitev problematike naselij v podeželskem prostoru v sedanjosti; literaturo in priloge (karte, fotografije, tlorisi naselij, tehnični posnetki stavb) - sodelovala sta tudi dr. Peter Fister in Vlasto Kopač.

Nadaljnja vsebina Poročila zadeva terminologijo, kar je povzetek obširnega terminološkega slovarja, ki ga je pripravila manjša delovna skupina članov Projektne skupine. Gradivo bo v kratkem izšlo in se tiska na Koroškem): splošne pojme in pojme s posebnim pomenom glede na podeželje; pojme, ki obravnavajo oblike zemljiške razdelitve, naselbinske in gradbene strukture; posebne zakonodajno in administrativno določene pojme.

Drugo skupno poročilo obravnava trge in vasi, "ki so se že od začetka industrializacije in še posebno po drugi svetovni vojni kar "izgubljale" v senci velikih urbanih središč". Ta problem se ne pojavlja samo pri nas, temveč se z njim srečujejo vse dežele Delovne skupnosti Alpe-Jadran, zato nas ta študija odlično primerjalno informira o stanju na podeželju v omenjenih deželah, članicah skupnosti.

Poročilo med drugim tudi opozarja, da mora proces združevanja Evrope temeljiti tudi na volji posameznih držav, ki naj ohranijo svojo individualnost tako v kulturnem pogledu kot v značilnostih (razpoznavnostih) poselitve in urejanja podeželja - prostora.

Poročilo je tudi odličen vodnik za ogled krajev in pokrajin, ki so obravnavane v posameznih študijah. Zbranih je vrsta podatkov o načinu življenja v posameznih deželah, zlasti pa o problematiki transformacije podeželja iz ruralnega v urbano in podatkov o prizadevanjih za ohranitev njegove identitete.

Usmeritve Projektne skupine:

- obravnava problematiko stanja in varovanja ljudskega stavbarstva v prostoru Alpe-Jadran (kot tretje skupno poročilo; pobudo zanj je dala Zvezda Koželj).
- priprava potujoče razstave o problematiki vasi v prostoru Alpe-Jadran (pobuda dr. Szaba Tunde iz Madžarske) v letu 1996.

